

נ-3700 פנינים ב-2 הכרכים יחד

פרשת כי תצא

גיליון 9 -

חלק מהענינים שנידונו בספר

- 2842 חידשה התורה ב'יפת תואר' - גירות בעל כרחא
- 2843 מה באמת אמר הגר' א - ב'כבוד לעיבור' שנולד מאוחר
- 2849 מדוע נהרג בן סור' מ'שעדיין לא חטא' - מאי שנא מ'שמעאל בן אברהם
- 2854 'טומאת אדמה' שיש - אצל איסור 'הלנת המת'
- 2860 האם יש מצות שילוח - כשאנו רוצה האפרוחים
- 2879 ב' טעמים, לדין ש'עמוני אסור' - ו'עמונית מותרת'
- מדוע אמרו חז"ל טעם 'משלהם' לאיסור עמוני, כאשר התורה אומרת טעם אחר?
- 2880 האם אסור לדרוש בשלום עמוני - שהתגיייר -
- 'על דבר שלא קדמו בלחם', הלא הי' לישראל מן ובאר, ומה תביעה יש 'שלא קידמו'?
- 2881 מדוע ב'שעת מלחמה' - משתלח בעל קרי מחוץ למחנה [שהוא מחנה ישראל]
- 2888 כיאור הכתוב: 'לא תסגיר עבד אל אדוניו'
- 2891 מדוע 'נושא אשה' - מוחלים לו עוונותיו
- 2900 הרוצה להנקם מאדם שהכהו, ימחול לו עד חצי פרוטה - ואז ילקו ב"ד את המכה
- 2909 קצת פרטים ב'מחיית עמלק'

ונתנו ה' אלוך בידך ושבת שבו (כא י)

■ כאשר ג'מ' הגויים' שבו מבני ישראל - אין היתר של 'יפת תואר' צ"ב למה נכתב 'ונתנו ה' ... בידך' וגו', הלא כל הנוגע לענינינו הוא: שיצאת למלחמה ושבת?

אומר ה'משך חכמה': דדוקא כאשר עם ישראל מנצח באופן מוחלט' [נתנו ה' אלוך בידך], אוראז יש היתר של 'יפת תואר', אבל כאשר 'שבת שבו', וגם האויב שבה ממך, אין היתר 'יפת תואר', כי כל שבו ושבו דרוש לצורך החלפתו ביהודי.

ולקחת לך לאשה (כא יא)

בגמ' (קידושין כא) אמרין בהיתר 'יפת תואר', לא דיברה תורה אלא כנגד 'יצה"ר'.

מסביר 'נחל אליהו' דבגמ' (יבמות טג) איתא: על רב חייא, שהיתה אשתו מצערת אותו, ומ"מ כאשר הי' מוצא דבר נחמד בשוק הי' קונה ומביא לה, אמר [בשבח אשתו]: דיינו שהאשה מועילה לנו בב' דברים: א. מגדלות את בננו, ב. מצילות אותנו מן החטא.

והנה כאן [ב'יפת תואר'] אין בה אלא 'הצלה מן החטא', דאילו הבן שמגדלת - עתיד להיות 'בן סורר ומורה', לכך אמר: 'לא דיברה תורה אלא כנגד 'יצה"ר'.

אמנם הפירוש הפשוט, הוא כמו שכתב רש"י: דלא רצתה התורה להחיר 'יפת תאר', אך ידעה התורה, שאין האדם יכול לעמוד באיסור זה [שגדול היצר כאש], לפיכך החירתו, ויהי הפירוש: 'כנגד היצה"ר' - מחמת 'גודל כחו' של היצה"ר.

כי תהינה לאיש שתי נשים (כא טו)

■ ביסוד הט"ז שדבר המפורש בתורה להיתר - אין כח ביד חכמים לאסור יש שהקשו מכאן על שיטת הט"ז [או"ח תקפ"ח / יו"ד קיז] שדבר המפורש בתורה להיתר - אין כח ביד חכמים לאסור, והאיך אסר [רבנו גרשום] לישא ב' נשים?

ותירצו: שמנלן שב' הנשים היו כאחת, דילמא גירש את השנואה לאחר שהתעברה, ונשא אשה אחרת*.

עוד הקשו: על שיטת הט"ז, האיך אסרו חכמים 'פת עכו"ם', והלא כתיב (כג ה): 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים', אלמא פת עכו"ם מותר?

ותירצו: דילמא בקמח [והיהודים היו עושים ממנו לחם], א"נ: שהתביעה עליהם שהם [עמון ומואב] היו צריכים להביא לחם - אמנם אנחנו לא היינו מקבלים. ויש שפירשו: שכל עניני מאכל קרויים 'לחם', ראה רש"י בכמה מקומות [וכן (בראשית לא נד), 'ויקרא לאחיו לאכול לחם'].

* והאחרים שלא תירצו דבר פשוט כ"כ, אפשר דלשון 'תהיין' משמע דשניהם קיימים יחד.

וכי יהיה באיש חטא משפט מוות והומת ותלית אותו על עץ (כא כב)

■ ראיתי בן סורר, וישבתי על קברו - זה אבשלום רש"י סמיכות הכתובים לומר לך: אם חסים עליו אביו ואמו

סופו שיעבור עבירות שיתחייב עליהם מיתת ב"ד.

בגמ' (סנהדרין עא) איכא מחלוקת: האם הי' 'מקרה כזה' של בן סורר, או שנכתב משום: 'מצות תלמוד תורה' בלחוד - 'דרוש וקבל שכר' [וכן נחלקו לגבי עיר הנדחת].

רבי יונתן אומר: אני ישבתי על קברו של בן סור"מ, שואל רע"א, איך מותר לשבת על קבר? עוד שואלים: הלא רבי יונתן הי' כהן.

מתרצים: המהר"ל והחת"ס, 'ראיתי' ו'ישבתי', הוא 'דיבור מושאל': והיינו אבשלום, שהוא 'בן יפת תואר', וסופו שנתלה בעץ [והי' ראוי שיקיימו בו דין בן סורר, והיו מצילים אותו מעבירות חמורות שנפל בהם].

ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת (כא כג)

■ מדוע נהרג בן סור' מ'שעדיין לא חטא' - מאי שנא מ'שמעאל בן אברהם' הנה בן סורר משלם את המחיר לפי מה שיהי' בעתיד, ונהרג על שם סופו.

שואלים: הלא אצל 'שמעאל' כתיב (בראשית כא יז): 'באשר הוא שם', שאין הקב"ה דן האדם אלא לפי מעשיו באותה שעה, ומדוע לא פעלו 'אצל 'שמעאל' עם החשבון של 'מוטב ימות זכאי'?

א"ק, וי"ל ד'באשר הוא שם' היינו שאין 'שמעאל' חייב משום בניו. משא"כ 'בן סורר' משום 'חטאי עצמו' הוא נהרג, ואז לעיתים כדאי לו למות ב'קיצור ימים', משום 'מוטב ימות זכאי'.

וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על העץ (כא כג)

האר"י בהספדו על הרמ"ק, אמר: כי יהי' באיש חטא משפט מות - 'חטא' ל' חסרון, שאינך מוצא באיזה עוון הגיע לו מיתתו, ותלית אותו על העץ, תלה את סיבת מותו, בעץ של אדם הראשון - שנגזר על כל הברואים למות.

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך (כב ח)

מעדני האם 'מצות מעקה' חשיב 'זמן גרמא' כיון שא"א בשבת?

תשובה: דעת הרבה אחרונים, שמצוה שנוהגת כל הזמן, אלא שיש 'איסור צדדי' [המבטלה בחלק מן הזמן], לא חשיב 'זמן גרמא'.

לא תחרוש בשור ובחמור יחדו (כב י)

בדבר השימוש בפרידה למ"ד דהוי כתרי גופים, צ"ב איך [כשהמליכו את שלמה] הרכיבוהו על פרידה, והלא הוי כלאים? ולא תימא דגוף אחד הוא, דגבי 'פסולי המוקדשים' מצאנו בגמ' (מכות כב): דעשאו הכתוב כב' גופים [ואמרין שיש בו איסור כלאים, והעושה בו מלאכה לוקה].

תירץ [?] דהמלכת שלמה הוי 'צורך מצוה', ומצוות לאו להנות נתנו, א"ק, וק' דאמרין דהנאה הבאה יחד עם המצוה - אסור, וכן הכא איכא 'הנאת רכיבה'.

שו"ר מביאים ירושלמי (פ' כלאי הכרם): איסי בן עקיבא אומר, אסור לישב ע"ג פרידה.

מתהלך בקרב מחנך (כ טו)

■ 'מתהלך' ב' פעמים במקרא [כאן, ואידך 'מתהלך בגן'] - ובתרווייהו 'האדם נפעל כפי פעולותיו'

א"ק, לא אמר 'מהלך', אלא 'מתהלך' [דמשמע קצת לי נפעל מאחרים].

וזה לפי שהצלחת ישראל במלחמה - כפי שישמרו עצמם מ'עוונות דבר' ושאר חטאים. [ולא יראה כך ערות דבר ושב מאחריו].

וכן (בראשית ג): 'מתהלך בגן לרוח היום', ש'נפעל ה' עם אדם וחווה כפי מעשיהם' והם הביאו על עצמם בחטאם [הנהגת הקב"ה] ל'שינוי הבריאה', ו'גירוש מגן עדן'.

וכפי שהביא ב'נפש החיים' (שער א פ"ט) 'רוכב שמים בעוזרך', שבזמן שישאל 'מתחזקים בתורה ומצוות', נותנים לקב"ה יכולת להיטיב עמם, וזהו 'ה' צלך' [הצל הדומה למקור] - כן הקב"ה מנהיג הבריות כפי שהם מעמידים עצמם.

* וכך כתב (נפש החיים שם): שאף שאני 'רוכב ערבות' - עם כל זה אתם מנהיגים אותי ע"י מעשיכם, שהתחברותי לעולמות הוא רק כפי ענין מעשיך לאן נוטים, וזש"ה (לג כו): 'רוכב שמים בעוזרך'.

את בתי נתתי לאיש הזה (כב טו)

■ מתי נאמן האב לומר: קידשתי את בתי לפלוני?

מכאן אמרו בגמ' (כתובות כב): נאמן האב לומר קדשתי את בתי לפלוני.

מעשה באדם שהתגרש מאשתו, וביקש לצערה, מה עשה?! שלח שליח לא"י להודיע לגרושתו, שקידש את בתה [בתם המשותפת], ואם יתנו לו סכום יפה, יגלה למי קדשה, והמבוכה היתה גדולה.

ובאו ושאלו את הרב אלישיב, כדת מה לעשות, ואמר 'אינו נאמן!'

שאלו: הלא הגמ' אומרת שהאב נאמן? ת. נאמן רק כאשר היא קטנה [לפי ש'בירו הוא', לשון רש"י שם / והוא משנה מפורשת (קידושין ג ה)].

את בתי נתתי לאיש הזה (כב טו)

■ בתו של שמואל מתה - ע"י 'קידוש החודש'

גמ' (כתובות כב): מנין ל'פה שאסור הוא הפה שהתיר', ומביא הפסוק כאן: את בתי נתתי - אסרה, לאיש הזה - התירה.

ובגמ' (שם כג) איתא: בנתי' דמר שמואל אישתבאי, אוקמינהו לשבאים מאבראי... נכנסו לב"ד, זו אומרת נשבתי וטהורה אני, והתירום / [אחר שהתירום, רצו להשיאם לאיש] אמר ל' רב חנינא לרב שמן בר אבא [שהי' כהן]: איטפל בקרובותיך, [פרש"י שא אחת מהם].

ובירושלמי איתא, שנשאה ומתה, עוד איתא בירושלמי, לא מתה אלא מחמת חנניה בן אחי ר' יהושע שעבר השנה בחו"ל (גמ' ברכות סג) / מסביר הגר"א: שבאמת לא טהורות היו, אלא שהיו פחותות מבת ג' מחמת עיבור השנה [ולכן סברו הבנות טהורות הם], אך אחר שאמרו לו [לר' יהושע]: שאינו יכול לעבר השנה בחו"ל, לפי שהניח כמותו בארץ ישראל [לאפוקי ר"ע שלא הניח כמותו], נמצא שהיו גדולות [שאינן השנה מעוברת], ופסולות לכהונה - ולכן מתו.

כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש (כב כו)

■ הבא לגזול 'איבר' מחבירו - האם מותר להציל עצמו בהריגת הגזול? א"ק, הסתפקתי: א. האם מותר ל'בתולה טהורה' להרוג הבא לאונסה [באופן שאין כלל חשש נפשות]. ב. האם מותר להרוג הבא לגזול ממני כליה [במקום שאין חשש פיקו"נ לגזול].

הי' נראה לי פשוט שמותר להרוג - ונחלקו עלי חברי.

שאלתי ומה תאמרו אם בא לגזול ממני [כגון לצורך השתלה] הכל יחד: עינים, כליות, ידיים ורגלים - אמרו לי אין מה לעשות! אסור להרוג - וחייבים לתת לו לגזול.

אמנם שאלה זו בדרך כלל לא תבוא למעשה: כי דם הרודף מותר מדין 'בא במחתרת'. [אבל עדיין איכא לאוקמי באופן שאין היתר זה, ואכמ"ל].

אגב - [סכנת אבר לענין שבת], מעיקר הדין: אין מחללים שבת להציל אבר' חוץ מאיבוד עין [שהעין קשור ללב] (גמ' ע"ז כה, א"ח

שכח יז) - אמנם בזמננו בדרך כלל מתירים לחלל שבת ב'סכנת אבר', משום שברגיל כרוך בכך גם 'סכנת נפשות' (ציץ אליעזר ח"ח טו, קונטרס משיבת נפש פ"י).

לא יבא ממזר בקהל ה' ... גם דור עשירי (כג א)

ולא כתב כאן 'עד עולם', ומ"מ האמת שאסור לעולם.

א"ק, וצ"ב מדוע אח"כ אצל 'עמון ומואב' כתב 'עד עולם' בפירוש?

וי"ל, לפי ש'ממזר' עתיד להטהר ל'עתיד לבא' (בעה"ט כאן) - לכך לא כתב 'עד עולם'.

לא יבא ממזר בקהל ה' (כג א)

■ כסף מטהר ממזרים - כיצד

איתא בגמ' (קידושין עא): 'כסף מטהר ממזרים', וכמה פירושים בדבר:

א. רש"י, פירש הכי: כסף שגרם לממזרים להתערב בעם ישראל [היינו שבזכות שהיו עשירים הצליחו להדחק לתוך עם ישראל], לעתיד לבוא הם עתידים להיות כשרים, וזה לפי שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה [ושוב אין דרך להפרידם מעם ישראל].

ב. הר"ף, ביאר [הובא במסורת הש"ס שם] כסף מטהר - כדלהלן: ממזר נושא שפחה, [וממזר מותר בשפחה], וכשתלד הרי הולדות [עבדים כנענים] כשרים, לפי שאינם מתייחסים אחריה*. [וע"י עושרו התאפשר לו לקנות שפחה].

ג. ויש גם ביאור על דרך הדרש, [הובא ב'בן יהוידע], ש'ממזר חצוף**', וגם עשיר חצוף כדכתיב (משלי יח): 'ועשיר יענה עזות', ומעתה אדם 'עו פנים' עשיר, יתלו חוצפתו בעושר - ולא מחמת שהוא ממזר.

בענין הכשרת ממזר ע"י שפחה, ראה גם עה"פ (שמות כא ד): 'אם אדניו יתן לו אשה' 1343.

* ואם ירצה [האדון האב] ישחררם. אגב - דבר זה [לשאת שפחה וכו'] יאפשר לו 'להרגיש טוב' שיש לו 'כביכול' ילדים, אך באמת אינם בניו, אלא מבחינה ביולוגית [לפי שאינם מיוחסים אחריו].

** אגב - צריך לדעת היכן המקור ש'ממזר חצוף' ומה ששגור בפי ההמון 'מדחציף כוליה האי ש"מ ממזר הוא' - אין לזה מקור, והאופן הנכון כדאיתא בגמ' (ב"מ פג): מדחציף .. ש"מ רשיעא הוא.

לא יבא ממזר בקהל ה' (כג א)

■ טעם שרוח באה ומכלה ממזרים

איתא בירושלמי (יבמות פ"ח ה"ג קדושין פ"ד) אחת לשישים או שבעים שנה הקב"ה מביא דָּבָר לעולם, ומכלה הממזרים.

א"ק, וצ"ב למה דווקא מטהרת ממזרים ולא עמוני ומואבי?

א. דהנה בכל זיווג של פסול וכשר, התולדות 'חצי בחצי', כגון: התבוללות של יהודים בגויים, הרי אין היהודים מתמעטים במנינם מחמת התבוללות זו, כי תמיד ה'בת המתבוללת' תוליד בנים יהודים, ו'הבן המתבולל' יוליד בנים גויים.

משא"כ בממזר, שהוא 'תמיד מנצח', שאם צד אחד יהי' ממזר, הילדים יהיו ממזרים, ונמצא שממזר אחד שיתערב בעם ישראל, במשך הדורות יפסול את כל העם!

ולכן חידש הקב"ה ענין זה שאחת לכמה זמן כלים כל הממזרים.

וזה מה שאמר בגמ' (יבמות עח): שממזר ידוע חי, והיינו שאם מתפרסם פסולו, הרי אין חשש שיפסול את עם ישראל, ואין סיבה שימות.

ב. ועו"ל בפשיטות שממזר ב'רוב פעמים' לא נודע פסולו [שדבר העבירה בסתר] - אבל עמוני ומואבי הגם שאיסורם איסור עולם, כשמתגיירים הם ניכרים.

להנצחות ובכל עיני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM